वर्ष ४० | अंक ५ | नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार | माघ २०७२ | जनवरी-फेब्रुअरी २०१६

गभर्नर डा. नेपालद्वारा SEANZA Advisors' Meeting को उद्घाटन

गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले १७ डिसेम्बर २०१५ मा नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा काठमाडौंमा आयोजित South East Asia, New Zealand, Australia (SEANZA) Advisors' Meeting, 2015 को उद्घाटन गर्नुभयो ।

सो अवसरमा मन्तव्य व्यक्त गर्दै गभर्नर डा. नेपालले अहिलेको विश्वव्यापीकरणको युगमा वित्तीय क्षेत्रका जोखिमहरुमा नयाँ आयाम थपिँदै गएको हुनाले वित्तीय स्थायित्वका लागि क्षेत्रीय सहकार्यको भूमिका झन् महत्वपूर्ण भएको विचार व्यक्त गर्नुभयो । उहाँले नेपालको वित्तीय क्षेत्रका प्रमुख मुद्दाहरु बारे संक्षिप्त जानकारी दिनुका साथै नेपालको अर्थतन्त्रमा गत वैशाखको भूकम्प र त्यसपछिका घटनाहरुले थपेका चुनौतीहरुको पृष्ठभूमिमा वित्तीय स्थायित्व कायम राख्न नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा मौद्रिक नीति मार्फत गरिएका केही महत्वपूर्ण वित्तीय व्यवस्थापनका पहलहरुका बारेमा चर्चा गर्नुभयो ।

SEANZA Forum सन् १९५६ मा स्थापित दक्षिण पूर्वी एशिया तथा न्युजिल्याण्ड र अस्ट्रेलियाका केन्द्रीय बैंकहरुको सञ्जाल हो । सदस्य राष्ट्रहरुबीच सहकार्य बढाउने तथा केन्द्रीय बैंकसँग सम्बन्धित विभिन्न कार्यहरुका विषयमा तालिमहरु सञ्चालन गर्ने मूल उद्देश्यले स्थापना गरिएको यस सञ्जालमा हाल २० राष्ट्रका केन्द्रीय बैंकहरु सदस्य रहेका छन् । यस फोरमले सदस्य केन्द्रीय बैंकहरुलाई आपसी सरोकारका विषयहरुमा विचार आदानप्रदान गर्ने मञ्च प्रदान गर्दछ ।

SEANZA अन्तर्गत स्थायी सचिवालयको व्यवस्था नगरिएकोले सदस्य केन्द्रीय बैंकहरुले पालैपालो गरी यससँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने परम्परा रहेको छ । सो अनुसार बङ्गलादेशको ढाकामा ३० अगस्ट २०१४ मा आयोजित २९औं Governor Symposium मा SEANZA को ३०औं कार्यक्रम अन्तर्गत SEANZA Advisors' Meeting, Governor Symposium तथा Central Banking Course नेपालले आयोजना गर्ने निर्णय भए अनुरुप यो कार्यक्रम नेपाल राष्ट्र बैंकले आयोजना गरेको हो ।

डेपुटी गभर्नरद्वयको कार्यकाल पूरा

डेपुटी गभर्नरद्वय गोपालप्रसाद काफ्ले र महाप्रसाद अधिकारीको कार्यकाल पूरा भएको छ । उहाँहरु ५ वर्षको कार्यावधि पूरा गरी पुस १० गतेदेखि डेपुटी गभर्नर पद र नेपाल राष्ट्र बैंकको सेवाबाट बिदा हुनुभयो । बिदा हुनुअघि उहाँहरुले आफ्नो कार्यकालमा प्राप्त भएका उपलब्धिप्रति सन्तोष व्यक्त गर्दै नेपाल सरकार, वर्तमान तथा पूर्व गभर्नरज्यूहरु नेपाल राष्ट्र बैंक सञ्चालक समिति तथा कर्मचारीहरु, बैंकर्स समुदाय र संचार जगत लगायत सबैलाई आभार तथा धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो ।

पूर्व गभर्नर/डेपुटी गभर्नरहरु र सञ्चालक समितिका पूर्व सदस्यहरुको बिदाइ तथा नवनियुक्त सदस्यको स्वागतमा नेपाल राष्ट्र बैंकले पुस २६ गते एक कार्यक्रम गरेको थियो । उक्त कार्यक्रममा गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले बिदाई भई जानुहुने डेपुटी गभर्नरहरु र सञ्चालक समितिका सदस्यहरुलाई मायाको चिनो प्रदान गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रमसँग सम्बन्धित फोटाहरू अन्तिम पृष्ठमा राखिएको छ ।

नेपाल राष्ट्र बैंक समाचारको लागि श्रीमान् गर्भनरज्यूको अन्तर्वार्ता

नेपाल राष्ट्र बैंकको गभर्नरमा डा. चिरंजीबि नेपाल नियुक्त हुनु भएलगत्तै आएको भूकम्पले देश तहसनहस हुनपुग्यो । भूकम्पको पीडाबाट क्रमश: सामान्य अवस्थामा फर्किदै गरेको अवस्थामा संविधान जारी भयो । तत्पश्चात्को तराई बन्द र आपूर्ति रोकावटले देशमा थप क्षति पुऱ्यायो । बैंकिङ लगायत सम्पूर्ण क्षेत्रहरु यसबाट प्रभावित भए । गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपाल र नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार बीच यसै सेरोफेरोमा केन्द्रित रहेर पुस महिनामा अन्तरवार्ता भएको थियो । हामीले यहाँ सोही अन्तर्वार्तालाई प्रस्तुत गरेका छौं –सम्पादक

श्रीमान् गर्भनरज्यूले नेपाल राष्ट्र बैंकको नेतृत्व सम्हाल्नु भएको दश महिना पुग्न लाग्यो । यस अवधिमा यहाँले गर्नु भएको अनुभवको आधारमा यस बैंकको संगठन, कर्मचारी र कार्यशैली कस्तो पाउनु भयो ? बाहिरबाट देखिने र भित्रबाट बुझिने नेपाल राष्ट्र बैंकमा कति फरक रहेछ ?

हो, म यहाँ आएको दश महिना पुग्न लाग्यो । राष्ट्र बैंकभन्दा बाहिरबाट आएको हुँदा राष्ट्र बैंकको आन्तरिक संगठन संरचना बारे अनभिज्ञ रहे पनि समष्टिगत अर्थतन्त्र र वित्तीय बजारलाई नजिकबाट नियालिरहेको एउटा अर्थशास्त्रीको रुपमा केन्द्रीय बैंक नौलो थिएन । यसले गर्नुपर्ने काम कारवाहीबारे मोटामाटी रुपमा जानकार थिएँ । केन्द्रीय बैंक अन्य संघ संस्था तथा वित्तीय संस्था भन्दा केही भिन्न हुनुपर्दछ भन्ने लाग्दथ्यो । यहाँ आएपछि एक हदसम्म त्यो भएको पाएँ । नेपाल राष्ट्र बैंकले जनशक्ति निर्माणमा ध्यान दिएको रहेछ । यहाँका कर्मचारीहरु संस्थाप्रति बफादार र क्षमतावान रहेको पाएँ । स्रोत र साधनको अभाव नभएको संस्था भएकोले यसको कामकारवाही र कार्यशैलीलाई अझ प्रभावकारी ढंगबाट लान सकिने देखेको छु ।

यहाँले बैंकको नेतृत्व सम्हाल्ने बित्तिकै देशले शक्तिशाली भूकम्पबाट क्षति व्यहोर्नु पऱ्यो । त्यस सम्बन्धमा उपयुक्त व्यवस्था नहुँदै तराई आन्दोलन र नाकाबन्दी सुरु भयो । यी समस्याको समाधानका लागि केन्द्रीय बैंकले कस्तो नीति लिएको छ ? त्यसको प्रभावकारिताको बारेमा समेत प्रकाश पारिदिनु हुन्छ कि ?

मैले गर्भनरको पद बहाली गरेको एक महिनापछि नै देशमा शक्तिशाली भूकम्प गयो जसले ठुलो जनधनको क्षति गऱ्यो । काठमाण्डौं सहित १४ वटा जिल्लाहरु अति प्रभावित हुनगए । भूकम्पले तहसनहस पारेकै पृष्ठभूमिमा ठुला राजनीतिक दलहरुले सहमति कायम गरी बहुप्रतिक्षित नयाँ संविधान जारी गर्न त सफत भए तर केही दलहरुको असन्तुष्टि र नाका केन्द्रित आन्दोलनले गर्दा आपूर्ति व्यवस्था नराम्ररी प्रभावित हुनपुग्यो । भूकम्प पछिको पुनर्निर्माण प्रभावित भयो । इन्धन लगायत अत्याश्यक वस्तुहरुको अभावमा मानिसहरुको जनजीवन तहसनहस भयो । भूकम्पले पारेको घाउमा मल्हम लगाउन भूकम्प गएको लगतै भूकम्प पीडितहरुलाई २ प्रतिशत ब्याजदरमा घर बनाउन ऋण उपलब्ध गराउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई शून्य प्रतिशतमा पुनरकर्जा दिने व्यवस्था गरियो । भूकम्प पीडितको राहतको लागि हाम्रा मित्र देशहरु लगायत विभिन्न संघसंस्था र व्यक्तिहरुबाट छरिएर प्राप्त भएको आर्थिक सहयोगलाई एयरमार्किङ्ग गरी प्रधानमन्त्री दैवी प्रकोप उद्धार कोषमा जम्मा गर्ने व्यवस्था गरियो । भूकम्पले हाम्रै तीनवटा भवनहरु क्षतिग्रस्त भएर दैनिक कारोबार गर्न कठिन भएको अवस्थामा पनि बैंकिङ र भुक्तानी प्रणाली तत्कालै सुचारु गरियो । भूकम्पका कारण नागरिकताको प्रमाणपत्र फेला पार्न नसकेकाहरुले भूकम्प पीडित प्रमाणपत्रको आधारमा खाता खोल्न पाउने र भूकम्प पीडित ऋणीहरुलाई कर्जा पुनर्संरचना एवम् पुनर्तालिकीकरण गर्ने जस्ता सुविधा प्रदान गरियो । भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले शाखा खोल्न यस बैंकको अनुमति लिन नपर्ने व्यवस्था पनि गरिएको छ । साथै, आयमूलक क्रियाकलाप गर्न ऋणीहरुको ऋण तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा बढीमा रु. १० लाखसम्मको ऋण प्रदान गर्न मोटरबाटो नभएको खेतीयोग्य जमिनलाई पनि धितोको रुपमा स्वीकार्न सकिने निर्देशन दिइएको छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक प्रकोपको अवस्थामा पनि व्यावसायिक निरन्तरताको लागि यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले २०७२ चैत्र मसान्तसम्म Contingency Management Framework बनाई लागु गर्न निर्देशन दिइएको छ ।

भूकम्पले अति प्रभावित जिल्लाका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई पनि केही सहुलियत प्रदान गरिएको छ । प्रधान कार्यालय भवन क्षतिग्रस्त भै पुनर्निर्माण गर्नु परेको अवस्थामा इजाजतप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई रु. ५० लाखसम्म शून्य ब्याजदरमा कर्जा उपलब्ध गराउने, अनिवार्य नगद अनुपात अपुग भएमा र विपन्न वर्ग कर्जा तोकिए अनुरुप प्रवाह गर्न नसकेमा पनि जरिवाना रकमलाई २०७३ असारसम्म छुट दिइने व्यवस्था गरिएको छ ।

विनाशकारी भूकम्प गएको लगतै लामो समयसम्म तराई क्षेत्रमा भएको आन्दोलन र नाकाबन्दी जस्ता कार्यले उद्योगधन्धाहरु संचालन हुन सकिरहेका छैनन् । उनीहरुलाई परेको समस्यामा केही राहत दिन २०७१ साल चैत्रसम्म सक्रिय वर्गामा रहेका ऋणीहरुले २०७२ पुष मसान्तसम्म साँवा, ब्याज वा किस्ता रकम बुझाएमा पनि उनीहरुले लिएको ऋण असल कर्जामा नै गणना हुने व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार ती ऋणीहरुबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले कर्जा भुक्तानी ढिलो भएका कारण हर्जाना वा शुल्क लिन पाउने छैनन् । सूक्ष्म निगरानी सम्बन्धी व्यवस्थालाई पनि सहज पारिएको छ । साथै, हालको असहज परिस्थितिका कारण ऋणीहरुले कर्जा तिर्न नसक्ने अवस्थामा एक वर्षसम्म कर्जा भुक्तानी अवधि थप हुने गरी कर्जा पुनरतालिकीकरण वा पुनरसंरचना गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसका अतिरिक्त निर्माणाधीन परियोजनाको लागि ग्रेस अवधि थप्न सकिने व्यवस्था र टि. आर. कर्जाको अवधि १२० दिनबाट बढाएर १८० दिन गरिएको छ ।

समयमै नेपाल राष्ट्र बैंकले लिएको नीतिको कारण बैकिङ प्रणाली असहज स्थितिमा पनि सुचारु रह्यो । तर सरकारको तर्फबाट भूकम्प पीडितहरुको पुनर्निर्माणको काम सुरु गर्न ढिला भइरहेकोले अपेक्षा गरे अनुरुप बैंकिङ

qmdz # kjhdf

क्षेत्रबाट घर पुनर्निर्माण गर्न व्यवस्था गरिएको सहुलियतपूर्ण ऋण प्रवाह हुन सकेको छैन । भूकम्प पीडितहरु पर्ख र हेरको स्थितिमा रहेको देखिन्छ । त्यसमा पनि लामो समयको तराई आन्दोलन र नाकाबन्दीका कारण निर्माण सामग्रीहरु सहज रुपले उपलब्ध हुन नसक्दा पनि पुनर्निर्माणको काममा ढिलाइ भई बैकिङ कर्जा प्रवाह कम भएको देखिन्छ । तर आगामी दिन पुनर्निमाणको काम अघि नबढाइ नहुने हुँदा बैकिङ क्षेत्रबाट कर्जा प्रवाह बढ्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

भूकम्प र नाकाबन्दीका कारण सिर्जना भएका समस्याले बैकिङ प्रणाली, व्यावसायिक करारको कार्यान्वयन र वित्तीय प्रणालीको सुदृढीकरणमा कस्तो असर पर्ला ?

पक्कै पनि यस वर्षको सुरुमा आएको विनाशकारी भूकम्प, र संविधान तर्जुमा भएपछि भएको नाकाबन्दी लगायतका आपूर्ति असहजताले नेपाली अर्थतन्त्रलाई शिथिल पारेको छ । अर्थतन्त्रका प्रायः सबै क्षेत्रमा केही न केही असर पारेको छ । बैकिङ क्षेत्र पनि अछुतो छैन । अहिलेसम्म प्रतिकूलताका बावजुद पनि बैंकिङ र भुक्तानी प्रणालीमा व्यवधान आएको छैन, चलिरहेको छ । तर इन्धन आपूर्तिको अभाव र बढ्दो लोडसेडिङले गर्दा बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुको शाखा संचालनमा केही व्यवधान र कठिनाइ आउन लागेको जानकारीमा आएको छ ।

अहिलेको असहज स्थितिले उद्योधन्धाहरु मारमा परेको र व्यापार लगायतका आर्थिक गतिविधिमा शिथिलता आएकोले कर्जा मागमा कमी र कर्जा भुक्तानी समयमा नहुने देखिएको छ । यसले वित्तीय प्रणालीमा केही प्रभाव पार्ने देखिए पनि नेपालको वित्तीय क्षेत्र यो धक्का सामना गर्न सक्षम रहेको छ । पछिल्ला समय राष्ट्र बैंकले लिएका नीतिहरुले बैंकिङ प्रणालीलाई असहज स्थिति सामना गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ । अझ वित्तीय प्रणालीको सुदृढीकरणको लागि नै यस वर्ष हामीले चुक्ता पुँजी वृद्धिको प्रावधान पनि ल्याएको छौं । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु यसतर्फ योजनाबद्ध ढंगले लागिसकेको अवस्था पनि छ । विप्रेषण आप्रवाह उच्च नै रहेकोले बैंकिङ क्षेत्र लगायत नेपाली अर्थतन्त्रले अहिलेको असहज परिस्थितिलाई सामना गर्न सक्ने देखिन्छ । आशा गरौं अहिलेको असहज स्थिति चाँडै साम्य पनि हुनेछ र पुनर्निर्माणका कामहरु पनि सुरु हुनेछन् । अहिलेको स्थितिले हामीलाई एकताबद्ध ढंगबाट देशको समुन्नत र आत्मनिर्भर विकासको लागि अगाडि बढ्न साहस प्रदान गर्ने आशा र विश्वास गरेको छु ।

नयाँ संविधानमा व्यवस्था भएको वित्तीय क्षेत्र सम्बन्धी व्यवस्थाका आधारमा नेपाल राष्ट्र बैंकले आफ्नो काम कारवाही तत्काल केही समायोजन गर्नुपर्ने पाउनु भएको छ कि ?

लामो प्रतीक्षापछि संविधान सभाबाट नेपालको संविधान २०७२ असोज ३ गते जारी भएको छ । यस संविधानले नेपालमा गणतन्त्र र संघीयतालाई संस्थागत गरेको छ । अहिले सातवटा प्रदेशको व्यवस्था गरिएको छ । अब विस्तारै संघीय संरचना अनुसार देशको प्रशासनिक काम कारवाही सुरु हुने देखिन्छ । नयाँ संविधानले केन्द्रीय सरकार अन्तर्गत नेपाल राष्ट्र बैंकलाई राखेको छ । साथै, राष्ट्र बैंकले हेर्ने वित्तीय नीति, मुद्रा र बैंकिङ तथा मौद्रिक नीति केन्द्रीय सरकार मातहत रहेको छ । तर प्रदेशको मातहतमा भने नेपाल राष्ट्र बैंकको नीति अनुरुप सन्चालन हुने गरी वित्तीय संस्थाहरुलाई राखेको छ । यसरी प्रदेश अन्तर्गत वित्तीय संस्थाहरु रहे पनि यस बैंकको नीति अनुरुप नै रहने व्यवस्था छ । तसर्थ, तत्काले नेपाल राष्ट्र बैंकले आफ्नो संरचनामा फेरबदल ल्याइहाल्नु पर्ने देखिँदैन । संघीयता नेपालमा नौलो भएको र संघीय संरचनाको कार्यान्वयन हुँदै जाने क्रममा राष्ट्र बैंकका उद्देश्यहरु हासिल गर्न आवश्यक परेमा काम कारवाही लगायत संरचनामा पनि समयक्रममा परिवर्तन गर्दै जान सकिन्छ । अहिलको संघीय संरचनामा कतिपय प्रदेशमा दुईवटा नेपाल राष्ट्र बैंकका कार्यालय पर्दछन भने प्रदेश नं. ६ मा यस बैंकको कार्यालय नरहेको अवस्था छ । तर सबै प्रदेशमा यस बैंकका कार्यालय भइहाल्नु पर्दछ भन्ने पनि छैन । विद्यमान कार्यालयहरुबाट नै हाललाई सेवासुविधा यथावत प्रदान गरिनेछ ।

बैंकमा रहेका कर्मचारी संघ/संगठनका कामकारवाहीहरुलाई कसरी लिनु भएको छ ?

मुलुकको कानूनी व्यवस्थामा नै कर्मचारी युनियनको व्यवस्था भएको हुनाले कर्मचारी संघ/संगठनका कामकारवाहीलाई सकारात्मक ढंगबाट लिएको छु । अहिलेको लोकतान्त्रिक परिवेश र बढ्दो सहभागितामूलक व्यवस्थापनको अवधारणाको सन्दर्भमा संस्थाको व्यवस्थापनमा कर्मचारी संघ/संगठनले गहन भूमिका खेल्न सक्छन् भन्ने लाग्दछ । संस्थामा भएका कमी कमजोरीहरुलाई उजागर गरेर र व्यवस्थापकीय कार्यमा सहयोग गरेर कर्मचारी संघ/संगठनले संस्थाको विकास र प्रभावकारिताको लागि गहन भूमिका खेल्न सक्दछन् । राजनैतिक आस्था भन्दा पनि संस्थाको हितमा कर्मचारी संघ/संगठनले उठाउने कुराहरुलाई म सदैव महत्व दिन चाहन्छु । कर्मचारीको उत्पादकत्व बढाई संस्थाको उद्देश्यहरु प्रभावकारी ढंगबाट लैजान कर्मचारी संघ/संगठनलाई सहयात्रीको रुपमा लिएको छु । देशको परिस्थिति र संस्थाको स्थितिलाई मध्यनजर राखी बैंकको हित हुने गरी व्यवस्थापन र अग्रगमनमा यूनियनहरुले सहयोग पुऱ्याउने छन् भन्ने आशा गरेको छु ।

नेपाल राष्ट्र बैंकका कर्मचारीहरुलाई यस पत्रिका मार्फत के सन्देश दिन चाहनु हुन्छ ?

केन्द्रीय बैंकको रुपमा नेपाल राष्ट्र बैंक गरिमामय प्रमुख वित्तीय संस्था हो । यसको आफ्नै गहन जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व रहेको छ । देशको वित्तीय प्रणाली मात्र होइन समग्र अर्थतन्त्रमा नै सकारात्मक योगदान दिन सक्ने संस्थाको रुपमा केन्द्रीय बैंक रहेको हुन्छ । समाजमा राष्ट्र बैंकको आफ्नै इज्जत र सम्मान छ । यी सबै कुराहरुलाई मध्यनजर राखी यस बैंकका कर्मचारीहरुले आफनो कामहरु तदारुकताका साथ सम्पन्न गर्नुहुन अनुरोध गर्दछु । अन्य सरकारी संस्थाहरु भन्दा आर्थिक रुपले सक्षम र सम्मानपूर्ण तलब सुविधाहरु रहेको हुँदा यस बैंकका कर्मचारीहरुबाट संस्थामात्र होइन देशले समेत ठुलो आशा राखेको छ । वित्तीय प्रणालीको स्थिरता र समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम राखी देशलाई समृद्धितर्फ लैजाने कार्यमा यस बैंकका कर्मचारीहरुको अहम् भूमिका रहेको छ । हरेक कर्मचारीले आफू कार्यरत रहेको विभाग, कार्यालयमा आ-आफ्नो जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक सम्पादन गर्दै गएमा जस्तोसुकै समस्या पनि सहजरुपमा समाधान गर्न सकिने विश्वास लिएको छु । संस्थाको प्रतिष्ठा र प्रभावकारिता कर्मचारीहरुकै कार्यसम्पादनमा निर्भर रहेको हुन्छ । त्यसतर्फ प्रतिबद्धतापूर्ण ढंगबाट लाग्न सबै कर्मचारीहरुलाई यस पत्रिका मार्फत अनुरोध गर्न चाहन्छु ।

भुक्तानी तथा फछ्र्यौट नीति सम्बन्धमा अन्तरक्रिया

भुक्तानी तथा फछ्र्यौटका सम्बन्धित सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी भुक्तानी तथा फछ्र्यौट अनुमति नीति तयार गर्ने उद्देश्यले भुक्तानी तथा फछ्र्यौट विभागको आयोजनामा पुस २८ गते काठमाडौंमा भुक्तानी तथा फछ्र्यौट नीति २०७२ विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

उक्त अन्तरक्रियामा प्रमुख अतिथि गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले विश्व परिवेश अनुरुप नेपालको भुक्तानी प्रणालीलाई सरल, सुरक्षित र विश्वसनीय बनाउनका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकले भुक्तानी तथा फछ्र्यौट विभाग स्थापना गरेको बताउनु भयो ।

गभर्नर डा. नेपालले विश्वमा भुक्तानी प्रणालीको विकास अत्यन्त तीव्र गतिमा भइरहेको उल्लेख गर्नुहुँदै विश्वका अधिकांश मुलुकहरुले भुक्तानी तथा फछ्र्यौट कार्यमा अत्याधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरिरहेको चर्चा गर्नुभयो । उहाँले नेपालमा भुक्तानी कारोबारको तत्काल फछ्र्यौट गर्नका लागि Real Time Gross Settlement (RTGS) System को आवश्यकता माथि प्रकाश पार्नुभयो ।

भुक्तानी तथा फछ्र्यौट कार्यमा विलम्ब हुन गएमा सम्पूर्ण आर्थिक क्षेत्र नै प्रभावित हुने धारणा व्यक्त गर्नुहुँदै गभर्नर डा. नेपालले नेपालको भुक्तानी तथा फछ्र्यौट नीति अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको हुनुपर्नेमा जोड दिनुभयो । सो अवसरमा भुक्तानी तथा फछ्र्यौटको आधुनिक प्रविधि अपनाउन नसकिएको कारण भारतबाट प्राप्त हुन सक्ने विप्रेषण प्रभावित भएको तथ्य पनि उहाँले राख्नुभएको थियो ।

उक्त अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजनाको उद्देश्य र प्रयोजनका बारेमा भुक्तानी तथा फछ्र्यौट विभागका कार्यकारी निर्देशक महेश भट्टराईले प्रकाश पार्नुभएको थियो । उहाँले भुक्तानी तथा फछ्र्यौट विनियमावलीमा भुक्तानी तथा फछ्र्यौट कार्य गर्ने संस्थाले नेपाल राष्ट्र बैंकको अनुमति लिनुपर्ने व्यवस्था भएकोले सो अनुमति दिने सम्बन्धमा अपनाइने प्रावधानहरु बारे छलफल गरी ठोस निष्कर्ष निकाल्न कार्यक्रम आयोजना गरिएको जानकारी दिनुभएको थियो ।

कार्यक्रममा उद्घाटन र व्यावसायिक गरी दुईवटा सत्रहरु राखिएका थिए । व्यावसायिक सत्रमा भुक्तानी तथा फछ्र्यौट विभागका का.मु. निर्देशक सत्येन्द्र तिमिल्सिनाले प्रस्तावित अनुमति नीति, २०७२ विषयमा, सूचना प्रविधि विभागका उपनिर्देशक दिवस न्यौपानेले Infrastructure, Information Security तथा Business Process विषयमा र नेपाल क्लियरिङ हाउस लिमिटेडका प्रमुख निलेशमानसिं प्रधानले भुक्तानी प्रणालीसँग सम्बन्धित कारोबारको Settlement सम्बन्धमा प्रस्तुति राख्नुभएको थियो । साथै, उहाँहरुले सहभागीहरुबाट उठाइएका जिज्ञासाहरुको पनि सम्बोधन गर्नुभएको थियो । अन्तरक्रिया कार्यक्रममा भुक्तानी तथा फछ्र्यौटका क्षेत्रमा कार्यरत बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु, रेमिटेन्स कम्पनीहरु, नेपाल टेलिकम, इ-सेवा आदिका प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो । कार्यक्रमको सञ्चालन भुक्तानी तथा फछ्र्यौट विभागका उपनिर्देशक कृष्णप्रसाद शर्माले गर्नुभएको थियो ।

वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम

गर्भनरको कार्यालयको समन्वय र धनगढी कार्यालयको आयोजनामा पुस १० गते बझाङ जिल्लाको झोताबजारस्थित भैरव उच्च माध्यमिक विद्यालयमा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । धनगढी कार्यालयका निर्देशक विश्रुत थापा उक्त कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि हुनुहुन्थ्यो । उहाँले आफ्नो मन्तव्यमा वित्तीय पहुँचका निमित्त सबैको सहभागिताको लागि आह्वान गर्नुभएको थियो । विद्यार्थीहरुका तर्फबाट उठाइएका जिज्ञासाहरुलाई पनि उहाँले सम्बोधन गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा गर्भनरको कार्यालयका सहायक निर्देशक भागवत आचार्यले वित्तीय चेतना सम्बन्धी प्रस्तुति दिनुभएको थियो । सो प्रस्तुतिमा उहाँले वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी जानकारी एवम् बैंकिङ क्षेत्रले अर्थतन्त्रमा खेल्ने भूमिका, ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तीय साक्षरताको महत्व र उपयोगिताको बारेमा प्रकाश पार्नुभएको थियो । कार्यक्रमको सञ्चालन धनगढी कार्यालयका सहायक निर्देशक भरत ओडले गर्नुभएको थियो ।

विदेश तालिममा सहभागिता

लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागका सहायक निर्देशक जुद्धमान श्रेष्ठ, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका सहायक निर्देशक शर्मिला श्रेष्ठ र गभर्नरको कार्यालयका सहायक निर्देशक निर्मला खतिवडा (गुरागाईं) CICTAB ले भारतको भुवनेश्वरमा पुस २३ देखि २५ गतेसम्म आयोजना गरेको International Training on Financial Inclusion मा सहभागी हुनुभयो ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका सहायक निर्देशक इन्द्र त्रिविक्रम पहारी IMF-STI ले Singapore मा पुस २७ देखि माघ १ गतेसम्म आयोजना गरेको ST16.02-Selected Issues in the Evolving Financial Regulatory Framework विषयक तालिममा सहभागी हुनुभयो ।

२०७२ वैशाखको भूकम्प र त्यसपछिको नेपाल राष्ट्र बैंक

गुरुप्रसाद पौडेल
उपनिर्देशक

२०७२ वैशाखमा आएको विनाशकारी भूकम्प तथा त्यसपछिका लगातार शक्तिशाली परकम्पनका कारण मुलुकका १४ जिल्लाहरु नराम्ररी प्रभावित हुन पुगे । करिब ९ हजार जतिको ज्यान लिएको यो भूकम्पले गर्दा करिब २५ हजार अङ्गभङ्ग हुने गरी घाइते हुन पुगे । नेपालको कुल जनसंख्याको करिब एक तिहाई प्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित हुन पुगेको यो भूकम्पबाट करिब ७ लाख जनसंख्या गरिबीको रेखामुनि धकेलिएका छन् । क्षतिको आंकलन तथा मूल्यांकन गर्न गठित समितिले Post Disaster Needs Assessment- PDNA तयार गर्दा करिब रु. ७०७ अर्ब क्षति भएको र पुनर्निर्माणका लागि रु. ६६९ अर्ब लाग्ने विवरण सार्वजनिक गरेको छ । त्यही आंकलनका आधारमा नेपालले २०७२ असार १० गते पुनर्निर्माण सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलन (International Conference on Nepal's Reconstruction) सम्पन्न गऱ्यो । दाताहरुले करिब रु. ४५० अर्ब सहयोगको प्रतिबद्धता व्यक्त समेत गरे । यो अनुभवबाट पाठ सिकेर नेपालले आगामी संरचनाहरु पहिलेको भन्दा अझ राम्रो बनाउने अवधारणा (Build Back Better) सहितको विकास कार्यक्रम तय गरेको छ ।

भूकम्पले नेपालको केन्द्रीय बैंक नराम्ररी प्रभावित हुन पुग्यो । केन्द्रीय बैंक आफ्नो ६०औं वार्षिकोत्सव भव्यरुपमा मनाउन जुटिरहेको बेलामा घटेको यो घटनाले बैंकका रणनैतिक हिसाबले अत्यन्तै महत्व राख्ने बालुवाटार तथा थापाथलीस्थित दुई मुख्य भवनहरु (ललिता निवास तथा सिंहमहल) जिर्णोद्धार समेत हुन नसक्ने गरी क्षतिग्रस्त हुन पुगे । यी दुई भवनमा भएको क्षतिले केन्द्रीय बैंकबाट सम्पादन हुँदै आएका अत्यन्तै महत्वपूर्ण कार्यहरुमा बाधा/व्यवधान उत्पन्न गरायो । भवनहरु क्षतिग्रस्त हुँदा गर्भनर/डेपुटी गभर्नरहरुको कार्यालय, विदेशी विनियम व्यवस्थापन विभाग, अनुसन्धान विभाग, वित्त व्यवस्थापन विभाग, जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग, बैंकिग कार्यालय, राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग, कानुन महाशाखा, समस्याग्रस्त संस्था रिजोलुसन महाशाखा, वित्तीय जानकारी एकाइ, अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको आवासीय प्रतिनिधिको कार्यालय आदि यथास्थानमा सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा पुगे । स्थितिको गाम्भीर्यतालाई महसुस गरी भूकम्पको भोलिपल्टै बसेको बैंकको सञ्चालक समितिको बैठकले गरेका निर्णयहरु मध्ये देहाय बमोजिमका निर्णयहरु अत्यन्तै महत्वपूर्ण थिए–

१. केन्द्रीय बैंकले गर्दै आएका कार्यहरु मध्ये सक्षम भुक्तानी प्रणालीलाई जस्तोसुकै अवस्थामा पनि अक्षुण्ण राख्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुसँग समन्वय गरी ती कार्यहरुलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने,
२. केन्द्रीय बैंकभित्र भएका सम्पूर्ण क्षतिको विवरण लिने, क्षति व्यवस्थापन गर्ने तथा आवश्यकता अनुसार तत्काल पुनर्निर्माणका कार्यहरु समेत गर्नसक्ने गरी डेपुटी गभर्नरको संयोजकत्वमा एक आकस्मिक व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने ।

सञ्चालक समितिले गरेका उपर्युक्त निर्णयहरुमध्ये दोस्रो निर्णयसँग सम्बन्धित कार्यका लागि सामान्य सेवा विभागलाई सचिवालयको जिम्मा दिइएको थियो । सामान्य अवस्थामा झैं खरिद ऐनको प्रक्रिया पूरा गरेर खरिद तथा निर्माण कार्य गर्दा आकस्मिक स्थितिलाई सम्बोधन हुन नसक्ने देखी सञ्चालक समितिले खरिद विनियमावलीको विनियम १३५ मा आवश्यक संशोधन गरी विशेष परिस्थितिमा गरिने खरिदमा केही लचकता अपनाउन सक्ने व्यवस्था गऱ्यो । त्यसैगरी आ.व. २०७२/७३ को वार्षिक बजेट तथा कार्ययोजना निर्माण गर्दा सञ्चालक समितिले कार्ययोजनाहरुलाई तीन भागमा विभक्त गरेको थियो–

१. भूकम्पका कारण आकस्मिक रुपमा सम्पादन गर्नुपर्ने कार्य (१५ वटा कार्यका लागि रु. ११.०६ करोड बजेट विनियोजन भएको),
२. भूकम्पका कारण नियमित रुपमा सम्पादन गर्नुपर्ने कार्य (२१ वटा कार्यका लागि रु. २२.६५ करोड बजेट विनियोजन भएको)
३. अन्य नियमित कार्यहरु ।

आकस्मिक व्यवस्थापन समिति (यसपछि समिति भनिने) लाई आकस्मिक रुपमा सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यका लागि २०७२ कार्तिक मसान्तसम्मको विशेष अवधि घोषणा गरी सोही अवधिभित्र बुँदा नं. १ मा तोकिएका कार्यहरु गर्न जिम्मा दिएको थियो । समितिले उक्त अवधिभित्र करिब दुई दर्जन जति बैठक बसी देहायका कार्यहरु गर्न गराउन सफल भएको थियो–

१. थापाथली परिसरमा भएको भौतिक क्षतिको कारण मुलुकको भुक्तानी प्रणालीमा कठिनाइ उत्पन्न भई यस बैंकको घोषित उद्देश्यमा समस्या पर्न सक्ने देखी त्यहाँबाट सम्पादन हुँदै आएका कार्यलाई अस्थायी रुपमा अविलम्ब सुचारु गर्न बालुवाटार परिसरबाटै सम्पादन हुने व्यवस्था मिलाएको ।
२. बैंकको बालुवाटार, थापाथली तथा सुन्धारा (टक्सार) परिसरमा भएको क्षतिको आंकलन तथा क्षति व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यहरुको सिफारिस गर्न तीनवटा अलगअलग अध्ययन टोली गठन गरी एक हप्ताभित्रै सोको प्रतिवेदन तयार गर्न लगाएको,
३. उपर्युक्त अध्ययन प्रतिवेदन अनुसार तोकिएका कार्यहरु गर्न सामान्य सेवा विभागका प्राविधिक मार्फत आवश्यक ड्इंग, डिजाइन, लागत अनुमान तयार गर्न लगाई सोही अनुसार निर्माण गर्न तीनवटै स्थानमा निर्देशक तहले नेतृत्व गर्ने गरी अलगअलग विशेष निर्माण टोली गठन गरेको,
४. भवन क्षतिग्रस्त भएपश्चात् कर्मचारीहरु बालुवाटारको चौरमा त्रिपाल मुनि बस्न बाध्य भएको अवस्थामा आवश्यक कार्यस्थलको व्यवस्था गर्न विभिन्न विकल्पहरुको अध्ययन विश्लेषण पश्चात् लैनचौरमा करिब २३ हजार वर्गफिट क्षेत्रफल भाडामा लिई केही विभागहरुका लागि सुरक्षित कार्यस्थानको व्यवस्था गरेको,
५. भूकम्पले गर्दा साविकको गभर्नरको कार्यकक्ष, गभर्नरको कार्यालय, बोर्डरुम लगायतमा क्षति पुगेकाले अविलम्ब उक्त महत्वपूर्ण कार्यालयहरुको कार्यस्थलको व्यवस्था गरेको,

qmdzM ^ k]hdf

६. बालुवाटार परिसरमा आवश्यक कार्यस्थलको व्यवस्था गर्न करिब १६ हजार वर्गफिट क्षेत्रफल सहितको दुईतले भवन निर्माण गर्ने कार्य द्रुत गतिमा अगाडि बढाएको । त्यसैगरी परिसरमा रहेका दुईवटै नयाँ भवनको छतमा प्रिफेब्रिकेटेड कार्यस्थल निर्माणको प्रक्रिया अगाडि वढाएको,

७. थापाथली परिसरमा ट्रस निर्माण गरी बैंकिङ कार्यालयका काउण्टरहरु तथा आवश्यक कार्यस्थान निर्माण गरेको,

८. साविकको ट्रेनिङ सेन्टरलाई यथोचित मर्मत गरी राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभाग, बैंकिङ कार्यालय र मुद्रा व्यवस्थापन विभागका लागि कार्यस्थलको व्यवस्था गरेको ।

९. साविकको मुद्रा व्यवस्थापन विभागको छतमा प्रिफेब्रिकेटेड कार्यस्थल निर्माण गरी तालिम केन्द्र सञ्चालनमा ल्याएको ।

यसका साथै सञ्चालक समितिले बैंकका क्षतिग्रस्त भौतिक पूर्वाधारहरु पुनर्निर्माण गर्न आकस्मिक व्यवस्थापन समितिलाई जिम्मेवारी प्रदान गर्दा विशेष परिस्थितिलाई अनावश्यक रुपमा लम्ब्याउन नदिन कार्तिक मसान्तसम्मको समयावधि समेत तोकेको थियो । पारदर्शी एवम् मितव्ययी ढङ्गले निर्माण कार्य गर्न कार्यविधि तर्जुमा गरी गभर्नरबाट अनिवार्य स्वीकृत गर्नुपर्ने, सम्पन्न भएका निर्माण कार्यहरुको विवरण बैंकको वेबसाइटमा प्रकाशन गर्नुपर्ने र आकस्मिक व्यवस्थापनका सबै निर्णयहरु आमकर्मचारीहरुको जानकारीका लागि बैंकको इन्ट्रानेटमा राख्नुपर्ने व्यवस्था पनि गरेको थियो ।

आकस्मिक व्यवस्थापन समितिले यो अवधिमा गरेका उपर्युक्त कार्यहरु गहिरो चोट लागेका बेलामा भएको रक्तश्राव (Bleeding) रोक्नका लागि तत्काल गरिएका प्राथमिक उपचार जस्तै मात्र हुन् । बिरामीको बृहत् उपचार गर्न त अझ धेरै बाँकी नै छ । बालुवाटार तथा थापाथलीका मुख्य दुई भवनका भग्नावशेषहरु हटाउन विलम्ब भइसकेको छ । आगन्तुकहरुले केन्द्रीय बैंकको पुनर्निर्माणको कार्यमा तीव्रता नभएको गुनासो व्यक्त गर्न सुरु गरिसकेका छन् । वर्षायाम नजिकिँदै छ । अतः वर्षात्पूर्व नै यी दुवै भवनको अवशेष व्यवस्थापन गर्न जरुरी देखिन्छ । भूकम्पले केन्द्रीय बैंकको भौतिक अवस्थामा क्षति पुऱ्याउँदा त्यसले चुनौती मात्र हैन, केही अवसरहरु पनि सिर्जना गरेको छ । विगतमा केन्द्रीय बैंकका लागि उपयुक्त नमानिएका भवनहरु भत्काएर आधुनिक भवन निर्माण गर्न पटक पटक प्रयास गर्दा विविध कारणले स्वीकृति प्राप्त हुन सकेको थिएन । यो भूकम्पले क्षतिग्रस्त भवन भत्काएर आधुनिक केन्द्रीय बैंकको लागि उपयुक्त हुने भवन निर्माणको बाटो खोलिदिएको छ । तर यो कार्य निकै चुनौतीपूर्ण छ । विशेष गरी प्रचलित खरिद ऐन तथा विनियमावलीमा नयाँ निर्माणका लागि प्रशस्त प्रक्रियाहरु पूरा गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै यी प्रक्रियाहरु पूरा गर्न सम्बन्धित क्षेत्रमा लागेका विषय विज्ञहरुको आवश्यकता देखिन्छ जुन हाल यस बैंकसँग छैनन् । बैंकको सामान्य सेवा विभागले गर्दै आएका खरिद तथा निर्माणहरुमा संलग्न अहिलेको विज्ञता (expertise) एवम् Institutional Framework ले यति ठुला संरचनाको निर्माण सम्भव छैन । भूकम्पपछि क्षतिको मूल्याङ्कन गर्न बैंकबाटै गठित समितिले गरेको एक अध्ययन अनुसार थापाथली तथा बालुवाटार परिसरका दुई ठुला भवन निर्माणका लागि करिब रु. ३ अर्ब ५४ करोड लाग्ने अनुमान गरेको छ । यसैगरी योजना आयोगबाट तयार पारिएको PDNA प्रतिवेदनमा समेत केन्द्रीय बैंकका क्षतिग्रस्त भवनहरु निर्माण गर्न करिब रु. ३ अर्ब १० करोड लाग्ने अनुमान छ । यो एक प्रारम्भिक अनुमान मात्र हो । आगामी दिनमा आधुनिक भवन निर्माण गर्ने, ती भवनमा अत्याधुनिक सामग्रीहरुको यथोचित व्यवस्था गर्ने, केन्द्रीय बैंकका लागि प्रभावकारी Disaster Recovery Site (DRS) र Business Continuity Plans (BCPs) तयार गर्ने लगायतका चुनौतीपूर्ण कार्यहरु गर्न अब ढिला भैसकेको छ । भर्खरै सामान्य सेवा विभागमा पुनर्निर्माण एकाइको गठन हुने व्यवस्था भएको छ । उक्त एकाइमा Procurement Expert लगायतका पर्याप्त जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने, उक्त जनशक्तिलाई यथोचित उत्प्रेरणाको व्यवस्था मिलाउने, समयबद्ध ढंगले गरिनुपर्ने निर्माण अनुसारका कार्यका लागि अलग अलग टोली निर्माण गरी कार्यप्रक्रिया अगाडि बढाएमा यो कार्यमा सफलता प्राप्त गर्न सकिन्छ र केही वर्षभित्रै बैंकको बालुवाटार, थापाथली र सानोठिमी परिसरमा अत्याधुनिक केन्द्रीय बैंक भवनहरु देख्न पाइने छ ।

लघुवित्त सम्बन्धी गोष्ठी सम्पन्न

लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागको आयोजनामा पुस २४ गते 'लघुवित्त क्षेत्रको विस्तार, सम्भावना र चुनौती' विषयक गोष्ठी काठमाडौंमा सम्पन्न भयो ।

सो गोष्ठीमा लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागका कार्यकारी निर्देशक डा. विनोद आत्रेयले 'घ' वर्गका वित्तीय संस्थाले वित्तीय पहुँच तथा साक्षरताको क्षेत्रमा पुऱ्याएको योगदानको सराहना गर्दै भविष्यमा लघुवित्त संस्थाहरुले चुस्त र गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्ने तर्फ ध्यान दिनुपर्ने विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागका निर्देशक डा. भुवनेश पन्तले स्वागत मन्तव्य राख्नुभएको सो गोष्ठीमा सोही विभागका निर्देशक बलराम पराजुली तथा नेपाल लघुवित्त बैंकर्स संघका सचिव प्रकाशराज शर्माले 'लघुवित्त क्षेत्रको विस्तार, सम्भावना र चुनौती' विषयक छुट्टाछुट्टै कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । कार्यपत्र प्रस्तोता पराजुली तथा बैक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका सहायक निर्देशक इन्द्र त्रिविक्रम पहारीले कार्यपत्रका सम्बन्धमा उठेका जिज्ञासाहरुको सम्बोधन गर्नुभएको थियो ।

गोष्ठीमा 'घ' वर्गका वित्तीय संस्थाका अध्यक्ष/संचालक/प्रमुख कार्यकारी अधिकृतहरुको सहभागिता रहेको थियो । लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागका उपनिर्देशक बृहस्पति अधिकारीले सहभागीहरुमा धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो । गोष्ठीको सञ्चालन सोही विभागका सहायक निर्देशक ध्रुवराज आचार्यले गर्नुभएको थियो ।

नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार
www.nrb.org.np मा समेत पढ्न सकिन्छ ।

गभर्नर डा. नेपालद्वारा साधारणसभा तथा रजत महोत्सवलाई सम्बोधन

गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले पुस ४ गते विकु बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि., गैंडाकोट, नवलपरासीको २६ औं साधारणसभा तथा उक्त संस्था स्थापनाको रजत महोत्सवको उद्घाटन गर्नु भयो ।

सो अवसरमा आयोजित कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्नु हुँदै गभर्नर डा. नेपालले चितवन र नवलपरासी आसपासको क्षेत्र सहकारीको उद्‌गम स्थल रहेको र त्यसै स्थानमा व्यापक जनसहभागितामा उत्कृष्ट ढंगले संचालित सहकारी संस्थाको विकास हुनु राम्रो संयोग भएको बताउनु भयो । सहकारी गरिब र न्यून आय भएका व्यक्तिका लागि भएको हुँदा देशबाट गरिबी न्यूनीकरण गर्ने कार्यमा सहकारी संस्थाहरू सहयोगी हुने विश्वास समेत उहाँले व्यक्त गर्नुभयो। सानो सानो बचतबाट जम्मा भएको रकमको उच्चतम सदुपयोग गर्न सहकारीका सदस्य एवम् संचालकहरू लाग्नु पर्ने उल्लेख गर्नु हुँदै गभर्नर डा. नेपालले बचतका साथै ऋण उपभोग गरी उत्पादनमूलक कार्यमा लगानी गर्न सहकारी संस्थाका सदस्यहरूलाई आग्रह गर्नुभयो ।

सहकारी संस्थाको सफलतामा संस्थाका सदस्यहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा सदस्यहरू अत्यन्त चनाखो भई संस्थाको कारोवार संचालन सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्न आवश्यक रहेको तथ्य गभर्नर डा. नेपालले बताउनु भयो ।

विश्वका अन्य मुलुकहरूको तुलनामा नेपालमा बचत दर कम रहेको प्रसंग उल्लेख गर्नु हुँदै गभर्नर डा. नेपालले सहकारीहरूले जनताको अनावश्यक र फजुल खर्च गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गरी बचतलाई प्रोत्साहन गर्दै समग्र देशको बचत दर वृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने उल्लेख गर्नुभयो । जापान, सिंगापुर, स्वीडेन जस्ता धनी देशहरूमा सहकारी व्यापक रूपमा संचालनमा रहेको चर्चा गर्नु हुँदै उहाँले देश विकसित हुन सच्चा सहकारिताको भावनाले संचालित सहकारी संस्थाहरूको विकास हुनु पर्ने कुरा औंल्याउनु भयो । वित्तीय चेतना अभिवृद्धिमा नेपाल राष्ट्र बैंक र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अगुवाइको भूमिका निर्वाह गरेको उल्लेख गर्नु हुँदै उहाँले घर घरमा बचत संकलन र यसको महत्वको बारेमा सहकारीमार्फत सर्वसाधारणसमक्ष सन्देश पुऱ्याउन आग्रह गर्नुभयो । यस सन्दर्भमा सहकारी संस्थाहरू देशमा वित्तीय चेतना बढाउने कार्यको संवाहक हुन सक्ने कुरा बताउनु भयो ।

कार्यक्रममा गभर्नर डा. नेपालले विकु रजत ग्रन्थको विमोचन गर्नुका साथै संस्थालाई अहिलेको अवस्थासम्म ल्याइपुऱ्याउन विशेष योगदान गर्ने संस्था, व्यक्ति, कर्मचारी लगायतलाई सम्मान समेत गर्नु भएको थियो ।

बैंकिङ कार्यालयद्वारा अन्तरक्रिया र अनुशिक्षण कार्यक्रम

बैंकिङ कार्यालयको आयोजना तथा भारतीय रिजर्भ बैंकको समन्वयमा पुस २७ गते थापाथलीमा शंकास्पद भारतीय रुपैयाँ पहिचान सम्बन्धी देखिएका समस्याहरुका सम्बन्धमा एक अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भयो ।

उक्त अन्तरक्रिया कार्यक्रममा बैंकिङ कार्यालयका कार्यकारी निर्देशक राजनविक्रम शाहले सम्पूर्ण सहभागीहरुलाई स्वागत गर्दै स्रोत व्यक्ति उपलब्ध गराएकोमा भारतीय रिजर्व बैंकलाई हार्दिक धन्यवाद दिनुभयो । स्रोत व्यक्ति भारतीय रिजर्व बैंकका Assistant General Manager सुनिल झाले भारतीय रुपैयाँ निष्काशन सम्बन्धी सैद्धान्तिक पक्षका साथसाथै भारतीय रुपैयाँमा रहेका विभिन्न Security Features सम्बन्धी व्यावहारिक पक्षका बारे विस्तृत रुपमा प्रकाश पार्नुभयो ।

नगद भारतीय रुपैयाँको कारोबारमा संलग्न रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका अधिकृत तथा कर्मचारीहरु लाभान्वित हुने लक्ष्यका साथ आयोजना गरिएको उक्त कार्यक्रममा नेपाल राष्ट्र बैंक लगायत, वाणिज्य बैंक र विकास बैंकका प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

यसअघि बैंकिङ कार्यालयको आयोजनामा सिद्धार्थनगरमा पुस १४ सरकारी कारोवार निर्देशिका २०७१ तथा Revenue Management Information System (RMIS) विषयक एक दिने अनुशिक्षण कार्यक्रम गरिएको थियो ।

सो कार्यक्रममा बैंकिङ कार्यालयका का. मु. निर्देशक विमलराज खनालले "सरकारी कारोवार निर्देशिका २०७१" को बारेमा वार्ता प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । सो कार्यक्रममा सिद्धार्थनगर कार्यालयका का. मु. निर्देशक शरणकुमार अधिकारीले शुभकामना मन्तव्य दिनुभएको थियो । बैंकिङ कार्यालयका सहायक निर्देशक माधव पोखरेलले सहभागीहरुको स्वागत एवम् कार्यक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नुभएको थियो भने कार्यक्रमको दोस्रो चरणमा कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, रुपन्देहीका प्रमुख कोष नियन्त्रक दीपक ज्ञवालीले Revenue Management Information System (RMIS) विषयमा वार्ता प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रममा पश्चिमाञ्चल, मध्य पश्चिमाञ्चल र सुदूर पश्चिमाञ्चल क्षेत्रका सरकारी कारोवार गर्ने वाणिज्य बैंकहरु तथा नेपाल राष्ट्र बैंकका सिद्धार्थनगर, नेपालगञ्ज र धनगढी कार्यालयका प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

गभर्नर डा. नेपालद्वारा “विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” कार्यक्रमलाई सम्बोधन

गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले झापाको धुलावारीमा पुस २९ गते वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम अन्तर्गत आयोजित “विद्यार्थीसँग नेपाल राष्ट्र बैंक” कार्यक्रमको उद्घाटन गर्नुभयो ।

उक्त कार्यक्रमलाई प्रमुख अतिथिको रूपमा सम्बोधन गर्नु हुँदै गभर्नर डा. नेपालले देशको समग्र आर्थिक विकास एवम् वित्तीय स्थायित्वमा वित्तीय सचेतनाको अन्यन्त ठुलो भूमिका रहने उल्लेख गर्नुभयो । वित्तीय रूपमा सचेत नागरिकबाट वित्तीय संकटका बेलामा समेत जिम्मेवार र विवेकशील व्यवहार हुने विचार उहाँले व्यक्त गर्नुभयो ।

वित्तीय साक्षरताको माध्यमबाट पैसाको महत्व, यसको सदुपयोग र आय आर्जन जस्ता विषयमा ज्ञान प्रदान हुने हुँदा यसबाट भविष्यमा आर्थिक रूपले सक्षम नागरिकको निर्माण गर्न मद्दत पुग्ने कुरा गभर्नर डा. नेपालले उक्त कार्यक्रममा व्यक्त गर्नुभयो । नेपालीहरूले बचत कम गर्ने गरेको प्रसंग उल्लेख गर्नु हुँदै उहाँले बालबालिकाहरूलाई विद्यालय स्तरबाटै वित्तीय सचेतना भएमा

बचत गर्ने बानीको विकास हुने, आर्थिक कारोवारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको उपयोग बढ्ने, ऋण लिने र उद्यमशील बन्न मद्दत पुगी रोजगारी सिर्जनामा समेत सहायता पुग्ने बताउनु भयो ।

नेपाल राष्ट्र बैंकले विगत केही वर्षदेखि वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमलाई महत्वका साथ हेरेको उहाँले उल्लेख गर्नुभयो । उहाँले वित्तीय सचेतना मार्फत आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर बन्न प्रेरणा मिल्ने र देशका युवा रोजगारका लागि विदेश पलायन हुने क्रम पनि कम हुँदै जाने र अन्ततः देश आत्मनिर्भर हुने विचार व्यक्त गर्नुभयो । स्थानीय नेपाल बहुउद्देशीय सहकारी संस्थासँग समन्वय गरी आयोजना गरिएको उक्त कार्यक्रममा गभर्नरको कार्यालयका निर्देशक राजेन्द्र पण्डित र International Cooperative Alliance का नेपाल प्रतिनिधि इन्दिरा पन्तले कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु भएको थियो भने विराटनगर कार्यालयका निर्देशक रामु पौडेलले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो । कार्यक्रममा स्थानीय विद्यालयका विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षक तथा शिक्षिकाहरूको उल्लेख्य उपस्थिति रहेको थियो ।

व्यावसायिक जगतको हित प्रवर्द्धनमा नेपाल राष्ट्र बैंक सकारात्मक: गभर्नर डा. नेपाल

(नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघको प्रतिनिधिमण्डलको गभर्नरसँग भेटवार्ता)

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका कार्यवाहक अध्यक्ष भवानी राणाको नेतृत्वमा आएको एक प्रतिनिधि मण्डलले गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालसँग पुस ८ गते उहाँकै कार्यकक्षमा भेटवार्ता गऱ्यो ।

भेटवार्ताको क्रममा गभर्नर डा. नेपालले उद्योग तथा व्यापार क्षेत्रमा परेको समस्यालाई सम्बोधन गर्न नेपाल सरकारले राहत कार्यक्रममार्फत् विशेष व्यवस्था गर्न लागेको जानकारी दिनुहुँदै सोही व्यवस्थामा महासंघका मागहरु समेत सम्बोधन हुने अपेक्षा राख्नुभयो । उहाँले व्यवसायिक जगतको हित प्रवर्द्धनमा नेपाल राष्ट्र बैंक सधैं सकारात्मक रहने धारणा राख्दै भूकम्पपछि र तराई बन्द तथा नाकामा यातायात अवरोधपछि नेपाल राष्ट्र बैंकले पछिल्ला दिनमा नीतिगत व्यवस्था गरी राहत प्रदान गर्नु त्यही सोचको परिणाम भएको बताउनुभयो ।

नेपाल सरकारले ल्याउने राहत कार्यक्रमपछि पनि थप व्यवस्था गर्नुपरेमा नेपाल राष्ट्र बैंक छलफलका लागि तयार रहेको जानकारी समेत गभर्नर डा. नेपालले दिनुभयो । व्यापार अवरोधलाई हटाउन दुवै देशका उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्रका संघ संस्थाले सक्रिय भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने धारणा समेत गभर्नर डा. नेपालले राख्नु भयो ।

भेटवार्ताको क्रममा कार्यवाहक अध्यक्ष भवानी राणाले तराई बन्द तथा नाका अवरोधका कारण शिथिल बनेको उद्योग तथा व्यपार क्षेत्रलाई राहत दिन चालू पुँजी कर्जाको मार्जिन दर कम गर्न, ब्याजमा अनुदान दिन तथा कर्जाको पुनर्तालिकीकरणको अवधि थप गर्ने व्यवस्था मिलाउन आग्रह गर्नुभएको थियो ।

नेपालगञ्जमा इसिसि (ECC) कार्यक्रम सम्पन्न

नेपालगञ्ज कार्यालयले पुस १७ गते Electronic Cheque Clearing (ECC) - Issues & Future Agenda विषयक अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गऱ्यो । नेपालगञ्ज कार्यालयका निर्देशक भीष्मप्रसाद उप्रेतीले अध्यक्षता गर्नुभएको सो कार्यक्रममा बैंकिङ कार्यालयका उपनिर्देशक सत्येन्द्रराज सुवेदीले ECC Issues & Future Agenda विषयमा वार्ता प्रस्तुत गर्नुभयो । नेपालगञ्ज कार्यालयका सहायक निर्देशक समीरकुमार सिंहले Legal Framework (infrastructure) for Payment & Settlement in Nepal विषयमा वार्ता प्रस्तुत गर्नुभयो ।

कार्यक्रममा नेपालगञ्ज क्षेत्रमा शाखा कार्यालय खोली ECC को सदस्य भई सकेका तथा हुने क्रममा रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

गभर्नर डा. नेपालद्वारा वार्षिक साधारण सभाको समुद्घाटन

गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले उद्योग बाणिज्य संघ, नवलपरासीको ३४औं वार्षिक साधारण सभा नवलपरासी जिल्लाको सदरमुकाम परासीमा पुस २४ गते समुद्घाटन गर्नुभयो। सो साधारण सभामा प्रमुख अतिथिको रुपमा मन्तव्य व्यक्त गर्दै उहाँले प्रशस्त सम्भावना भएर पनि नवलपरासी जिल्ला छिमेकी जिल्लाहरुभन्दा आर्थिक विकासमा पछाडि परेका कारणहरु खोतल्न उद्योग बाणिज्य संघ लाग्नुपर्ने सुझाव दिनुभयो।

अहिलेको असहज अवस्थाले नेपालको परनिर्भरताको स्थितिलाई उजागर गरेको प्रसंग जोड्दै गभर्नर डा. नेपालले रोजगारी सिर्जनाको लागि कलकारखानाहरु खोल्नु पर्नेमा जोड दिनुभयो । उहाँले सरकारको पुँजीगत खर्च बढ्न नसकेको तथा आयातमा आएको कमीले राजस्व संकलन प्रभावित भएको उल्लेख गर्नुभयो। बाह्य क्षेत्रतर्फ विप्रेषण आप्रवाह उच्च रहेकाले विदेशी विनिमय संचिति राम्रो रहेको जानकारी दिँदै लामो समयसम्म विप्रेषणमा निर्भर रहनु मुलुकको दीर्घकालीन हितका दृष्टिले राम्रो नभएको विचार पनि उहाँले व्यक्त गर्नुभयो ।

उहाँले यस वर्ष एकातर्फ भूकम्प र अर्कोतर्फ तराईको बन्द हडतालले नेपाली अर्थतन्त्रलाई नराम्ररी असर पारेको बताउनु भयो । असहज परिस्थितिले चालू आर्थिक वर्षमा मूल्य वृद्धिमा चाप परेको, बजारमा देखिएको अधिक तरलतालाई नेपाल राष्ट्र बैंकले प्रशोचन गरिरहेको र कालोबजारी जस्ता कारणबाट भएको मूल्यवृद्धि रोक्न सरकारी सक्रियताको आवश्यकता रहेको धारणा व्यक्त गर्नुभयो । असहज स्थितिमा पनि निजी क्षेत्र अगाडि बढ्न प्रयास गरिरहेको तर ऊर्जाको अभावले निरीह बन्नु पर्ने स्थिति रहेकोमा गभर्नर डा. नेपालले चिन्ता व्यक्त गर्नुभयो ।

उच्च आर्थिक वृद्धिदर भएका दुई ठुला अर्थतन्त्रको बीचमा रहेर पनि नेपालको आर्थिक वृद्धिदर न्यून हुनु दुःखद् स्थिति हो भन्ने धारणा राख्दै उहाँले हाल बैकिङ प्रणालीमा रहेको तरलताको उपयोग गरी उद्योग व्यवसायमा लगानी बढाउन उद्योग व्यवसायीसँग अनुरोध गर्नुभयो। भूकम्प र तराई आन्दोलनले प्रभावित उद्योग व्यवसायीहरुलाई राहत दिन सरकारले आर्थिक पुनरुद्धार कोष स्थापना गरेको जानकारी दिँदै पढेलेखेका मानिसहरुले जागिर भन्दा उद्योग व्यवसायलाई प्राथमिकता दिन उहाँले सुझाव दिनभयो ।

गभर्नर डा. नेपालले वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले देश विकासमा श्रमशक्तिको अभाव बढ्दै गएको र जनसांख्यिक लाभ लिन नेपाल पछाडि परेकोमा दुःख व्यक्त गर्नुभयो। भूकम्पबाट पीडित व्यक्तिहरुको लागि २ प्रतिशतमा कर्जा उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिएको बताउँदै उहाँले उद्योग व्यवसायीको समस्या निराकरणका लागि बैंकको तर्फबाट सक्दो सहयोग गर्ने धारणा व्यक्त गर्नुभयो ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले पुँजी वृद्धि गर्नु आवश्यकः गभर्नर डा. नेपाल

गभर्नर डा.चिंरजीबि नेपालले बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागद्वारा पुस २५ गते चितवनको भरतपुरमा आयोजना गरेको मर्जर एण्ड एक्विजिसन सम्बन्धी अन्तरक्रियाको समुद्घाटन गर्नुभयो ।

सो कार्यक्रममा उहाँले बैक तथा वित्तीय संस्थाहरुले मर्जरप्रति जनाएको उत्साहलाई नेपाल राष्ट्र बैंकले सकारात्मक रूपमा लिएको बताउनु भयो। अर्थतन्त्रको आकार बढे पनि सो अनुरुप बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पुँजी बढ्न नसकेको र दक्षिण एसियामा नै नेपाली बैंकहरुको कम पुँजी रहेकोले चुक्ता पुँजी वृद्धि गर्ने नीति ल्याइएको जनाउँदै उहाँले पुँजी वृद्धिका लागि मर्जर एण्ड एक्विजिसन उपयुक्त उपाय हुने बताउनु भयो ।

दक्षिणपूर्वी देशहरुमा बाध्यात्मक मर्जर समेत भएको जानकारी गराउँदै उहाँले पुँजी बढाउन दिएको समय पर्याप्त रहेको धारणा राख्नुभयो। गभर्नर डा. नेपालले नेपालको आर्थिक विकासको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुले ठुलाठुला आयोजनामा लगानी गर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता भएको पनि बताउनु भयो। मर्जरका लागि केही समस्याहरु रहे पनि त्यसको निराकरणको लागि नेपाल राष्ट्र बैंक लागिरहेको र अन्य निकायहरुसँग पनि समन्वय भइरहेको जानकारी उहाँले गराउनु भयो ।

गभर्नर डा. नेपालले आफूले जन्माएका संस्थाहरुको समृद्धिको लागि मर्जर एण्ड एक्विजिसनमा उत्साहपूर्ण ढङ्गबाट लाग्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाका संचालक समितिका अध्यक्ष र कार्यकारी अधिकृतहरुलाई सुझाव पनि दिनुभयो ।

मौद्रिक नीतिको संरचना परिवर्तन गर्नु नपर्ने: गभर्नर डा. नेपाल

गभर्नर डा. चिरंजीबि नेपालले मौद्रिक नीतिको तर्जुमा गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकले बनाएको संरचना उपयुक्त नै भएकाले परिवर्तन गर्नु नपर्ने देखिएको धारणा राख्नु भएको छ । बैंकको अनुसन्धान विभागले पुस २ गते आयोजना गरेको मौद्रिक नीतिको संरचना सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रममा उहाँले यो धारणा राख्नु भएको हो । अन्तरक्रिया कार्यक्रममा नेपाल पनि छिटो परिवर्तनशील भइरहेको विश्व अर्थतन्त्रको एक हिस्सा भएकोले नीति निर्माणमा विश्व अर्थतन्त्रका प्रवृत्ति अनुरुपका खाका र नीति बनाउनु आवश्यक भए पनि विकासोन्मुख मुलुकका विभिन्न संरचनात्मक विशेषताका कारण सैद्धान्तिक मात्र होइन व्यावहारिक रुपमा समेत उपयुक्त हुने नीति निर्माण गर्नुपर्ने जानकारी पनि उहाँले दिनुभयो । कार्यक्रमले निर्णय प्रक्रियालाई सघाउने धारणा राख्दै कार्यक्रममा व्यक्त विचारका आधारमा समेत मौद्रिक नीतिको साविकको संरचना उपयुक्त हुने धारणा व्यक्त हुनु सन्तोषको विषय भएको समेत उहाँले बताउनुभयो ।

कार्यक्रममा आमन्त्रित अतिथिहरुलाई स्वागत गर्नुहुँदै डेपुटी गभर्नर गोपालप्रसाद काफ्लेले विश्वमा आएको परिवर्तन र मुलुकको मौद्रिक व्यस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाउन मौद्रिक नीतिको संरचनामा परिवर्तन गर्ने सम्बन्धमा सुझाव संकलन गर्न गोष्ठी आयोजना गरिएको जानकारी दिनुभएको थियो । सहभागीहरुलाई

धन्यवाद दिनुहुँदै डेपुटी गभर्नर महाप्रसाद अधिकारीले सैद्धान्तिक रुपमा सबै मोडल अपनाउन बैंक स्वतन्त्र भए पनि मुलुकको लागि उपयुक्त र कार्यान्वयन गर्न सकिने मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्नुपर्ने धारणा राख्नुभयो । आवश्यक भए नयाँ संरचना अपनाउन ढिला गर्न नहुनेतर्फ सजग गराउँदै उहाँले उपयुक्त कारणविना गरिने परिवर्तन पनि अर्थहीन हुने धारणा राख्नुभयो । मौद्रिक नीति निर्माण र कार्यान्वयनको अवस्था सन्तोषजनक नै रहेको उहाँको विश्लेषण थियो । सो कार्यक्रममा सञ्चालक समितिका सदस्यहरु प्रा. डा. श्रीराम पौड्याल र डा. रामहरि अर्यालका साथै वरिष्ठ अर्थशास्त्री प्रा. डा. विश्वम्भर प्याकुर्‍यालले पनि आफ्ना धारणाहरु राख्नु भएको थियो ।

सो अन्तरक्रिया कार्यक्रममा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै अनुसन्धान विभागका कार्यकारी निर्देशक नरबहादुर थापाले नेपालको मौद्रिक नीतिको इतिहास, वर्तमान मौद्रिक नीतिको संरचना र त्यसका विशेषता, विभिन्न मुलुकका मौद्रिक नीतिका संरचनात्मक विशेषता र छिमेकी मुलुकको अभ्यासका साथै नेपालको मौद्रिक नीतिको संरचनाका सम्बन्धमा समयसमयमा उठ्ने गरेका आर्थिक वृद्धि, वैदेशिक व्यापार, मूल्य स्थिरता जस्ता चासोका विषय र मौद्रिक नीति कार्यान्वयनका लागि अन्य पक्षको अवस्था आदि विषयमा प्रकाश पार्नु भएको थियो ।

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा अर्थ मन्त्रालय, काठमाडौं विश्वविद्यालय, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग लगायत सम्बद्ध निकायका प्रतिनिधिहरु सहभागी हुनुहुन्थ्यो ।

राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागद्वारा अनुशिक्षण कार्यक्रम

राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागले पुस ३ गते पोखरामा “राष्ट्रऋण तथा मौद्रिक व्यवस्थापन” विषयक र पुस १७ गते धनगढीमा “अनलाइन सिष्टम तथा बोलकबोल प्रक्रिया” विषयक अनुशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ ।

पोखराको कार्यक्रममा पोखरा कार्यालयका निर्देशक निलम तिम्सिनाले सभापतित्व ग्रहण गर्दै सरकारी ऋणपत्र निष्कासनमा नेपाल राष्ट्र बैंकको भूमिकाका सम्बन्धमा प्रकाश पार्नु भएको थियो । उहाँले तरलता व्यवस्थापनमा नेपाल राष्ट्र बैंकले पुर्‍याएको योगदानको पनि चर्चा गर्नु भएको थियो । सो कार्यक्रम सञ्चालन राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागका सहायक निर्देशक मिनप्रसाद पोखेलले गर्नु भएको थियो। उक्त कार्यक्रममा गण्डकी तथा लुम्बिनी अञ्चल र नारायणगढ बजार क्षेत्रमा केन्द्रीय कार्यालय रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका कार्यालय प्रमुख एवम् ट्रेजरी व्यवस्थापन कार्यमा संलग्न अधिकृत/कर्मचारीहरुको सहभागिता रहेको थियो । धनगढीको कार्यक्रम धनगढी कार्यालयका निर्देशक विश्रुत थापाको सभापतित्वमा भएको थियो । उहाँले बोलकबोलको माध्यमबाट निष्कासन हुने सरकारी ऋणपत्र तथा तरलता व्यवस्थापनका उपकरणहरुको बोलकबोल हाल Online Bidding System Software को माध्यमबाट हुने गरेको सन्दर्भमा हुन लागेको उक्त कार्यक्रम बैंक तथा वित्तीय संस्थाका लागि फलदायी हुने चर्चा गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यक्रममा सेती, महाकाली, भेरी अञ्चल तथा दाङ्ग जिल्लामा केन्द्रीय कार्यालय रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्था लगायत धनगढी बजार क्षेत्रमा रहेका विभिन्न वाणिज्य बैंक तथा बजार निर्माताको ट्रेजरी व्यवस्थापन कार्यमा संलग्न अधिकृत/कर्मचारीहरुको सहभागिता रहेको थियो ।

दुवै कार्यक्रममा राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागका निर्देशक भुवन कँडेलले कार्यक्रमको महत्व तथा आवश्यकताका बारेमा मन्तव्य दिँदै आन्तरिक ऋण तथा तरलता व्यवस्थापनमा प्रयोग हुने उपकरणहरु र अनलाइन बोलकबोलका सम्बन्धमा प्रकाश पार्नु भएको थियो । राष्ट्र ऋण व्यवस्थापन विभागका उपनिर्देशक कुलबहादुर के.सी. र सहायक निर्देशक पुष्करप्रसाद रिजालले सम्बन्धित विषयमा अनुशिक्षण प्रदान गर्नु भएको थियो ।

सरुवा/का.मु. मुकरर

पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना कार्यालयमा कामकाजमा रहनु भएका का. मु. निर्देशक चिरञ्जीवी चापागाईं अनुसन्धान विभागमा सरुवा हुनुभएको छ ।

जनशक्ति व्यवस्थापन विभागका उपनिर्देशक पोमनाथ गौतम र बैंकिङ कार्यालयका उपनिर्देशक रामप्रसाद गौतम निर्देशक पदमा कायम मुकायम मुकरर भई क्रमशः सामान्य सेवा विभाग र बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रमा सरुवा हुनुभएको छ ।

सरुवा

उपनिर्देशकहरु बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रका प्रेमप्रसाद न्यौपानेको मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा, वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभागका एकराज कँडेलको विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा, बैंकिङ कार्यालयका विभुप्रसाद अर्यालको गभर्नरको कार्यालयमा, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागका वीरेन्द्रदत्त अवस्थी तथा वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभागका हरिप्रसाद सुवेदीको जनशक्ति व्यवस्थापन विभागमा, गभर्नरको कार्यालयका केदारप्रसाद आचार्यको भुक्तानी तथा फर्छ्यौट विभागमा र वीरगञ्ज कार्यालयका रमेशराज सिग्देलको आन्तरिक लेखापरीक्षण विभागमा सरुवा भएको छ ।

यसैगरी, उपनिर्देशकहरु जनशक्ति व्यवस्थापन विभागका नीभा श्रेष्ठ तथा पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना कार्यालयका बुद्धराज शर्माको बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागका निर्मलकुमार कार्कीको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा, सामान्य सेवा विभाग (कामकाज पोखरा कार्यालय) का वसन्तबहादुर थापाको पोखरा कार्यालयमा, मुद्रा व्यवस्थापन कार्यालयका उर्मिलादेवी कार्कीको बैंकिङ कार्यालयमा र सामान्य सेवा विभागका दयाराम भट्टराईको विराटनगर कार्यालय (कामकाज) मा सरुवा भएको छ ।

पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण आयोजना कार्यालयका सहायक निर्देशकहरु पूर्णबहादुर महर्जन, भुवनेश्वर भट्टराई, किशोरकुमार भट्टराई, नवराज तिवारी तथा विष्णुप्रसाद फयलको विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा, राजेन्द्रप्रसाद मैनालीको अनुसन्धान विभागमा, रामकुमार कार्की तथा कमलबहादुर तामाङको बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा, सुशिल पौडेलको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा, ईश्वर पन्तको लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागमा, सुन्दर खड्का तथा सिद्धराज भट्टको अनुसन्धान विभागमा र कार्यालय सहयोगी चतुर्थ अनिता नेपालीको जनशक्ति व्यवस्थापन विभागमा सरुवा भएको छ ।

विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागका सहायक निर्देशकहरु पदमराज रेग्मीको भुक्तानी तथा फर्छ्यौट विभागमा, मोहनप्रसाद सापकोटा, यामलाल सुवेदी तथा प्रतिभा अधिकारीको सामान्य सेवा विभागमा सरुवा भएको छ । गभर्नरको कार्यालयका सहायक निर्देशकहरु भागवत आचार्यको अनुसन्धान विभागमा, विजयकुमार क्षेत्री तथा सुरेश के.सी.को लघुवित्त प्रवर्द्धन तथा सुपरिवेक्षण विभागमा र कार्यालय सहयोगी चतुर्थ लक्ष्मण खड्काको बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रमा सरुवा भएको छ ।

बैंकिङ कार्यालयका सहायक निर्देशकहरु हरिप्रसाद पुडासैनीको सामान्य सेवा विभागमा, पुष्करप्रसाद रिजालको राष्ट्रऋण व्यवस्थापन विभागमा, गणेशप्रसाद लम्सालको बैंकिङ कार्यालय (पदस्थापन) मा सरुवा भएको छ । बैंकिङ कार्यालयका प्रधान सहायकहरु सृजना रेग्मीको सामान्य सेवा विभागमा, शान्ता पौडेलको मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा, रामेश्वर पुडासैनीको आन्तरिक लेखा परिक्षण विभागमा, उपसहायकहरु प्रकाश अधिकारीको मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा, सूर्य बोगटीको सामान्य सेवा विभागमा र कार्यालय सहयोगी प्रथम कमला शर्माको बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रमा सरुवा भएको छ ।

जनशक्ति व्यवस्थापन विभागका सहायक निर्देशक खगेश्वर भण्डारीको अनुसन्धान विभागमा, प्रधान सहायक सृजना ठडराईको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा र कार्यालय सहयोगी द्वितीय उज्वल थापाको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा सरुवा भएको छ । वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभागका सहायक निर्देशकहरु राजु श्रेष्ठको विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा र शारदा भट्टको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा सरुवा भएको छ । बैंक सुपरिवेक्षण विभागका सहायक निर्देशक सुरेन्द्र के.सी.को मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा सरुवा भएको छ ।

मुद्रा व्यवस्थापन विभागका सहायक निर्देशकहरु कुमार राउत तथा माधव बस्नेतको बैंकिङ कार्यालयमा, जीवनराज त्रिपाठीको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा, कार्यालय सहयोगी द्वितीय शान्तलक्ष्मी देउलाको मुद्रा व्यवस्थापन विभाग (पदस्थापन) मा र कार्यालय सहयोगी चतुर्थ सावित्री काफ्लेको मुद्रा व्यवस्थापन विभाग (पदस्थापन) मा सरुवा भएको छ । विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागका सहायक निर्देशक अवन्तिका रिमालको मुद्रा व्यवस्थापन विभागमा र कार्यालय सहयोगी प्रथम साहिँला गिरीको गभर्नरको कार्यालयमा सरुवा भएको छ ।

सहायक निर्देशकहरु नेपालगञ्ज कार्यालयका विद्याभुषण कार्कीको विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागमा, धनगढी कार्यालयका लक्ष्मणसिं बोहोराको बैंकिङ कार्यालयमा, संस्थागत योजना विभागका मदन पण्डितको बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागमा र विराटनगर कार्यालयका सौरभ पोखरेलको गभर्नरको कार्यालयमा सरुवा भएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका प्रधान सहायक अमितकुमार तिमिल्सिनाको बैंकिङ कार्यालयमा, राष्ट्रऋण व्यवस्थापन विभागका सहायक सन्तोष अधिकारीको बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा, कानुन महाशाखाका उपसहायक रुकमाया सुनुवार (गुरुङ) को वित्त व्यवस्थापन विभागमा, अनुसन्धान विभागका नायब सञ्चार चालक मुकुन्द नेपालको बैंकिङ कार्यालयमा र बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रका कार्यालय सहयोगी प्रथम माइला गिरीको बैंकिङ कार्यालयमा सरुवा भएको छ ।

अवकाश

सामान्य सेवा विभागका प्रधान चालक (सहायक प्रथम) गोविन्द सिलवालले बैंक सेवाबाट अवकाश पाउनु भएको छ । उहाँले ५८ वर्षको उमेर सीमाका कारण अवकाश पाउनु भएको हो ।

देहावसान

विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभागका कार्यालय सहयोगी प्रथम रामबहादुर तामाङको देहावसान भएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार उहाँको निधनप्रति दुःख व्यक्त गर्दै हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछ ।

पूर्व गभर्नर, पूर्व डेपुटी गभर्नर तथा सञ्चालक समितिका पूर्व सदस्यहरुको विदाई र नवनियुक्त सदस्य लोकदर्शन रेग्मीको स्वागत कार्यक्रमका फोटाहरु

p4/0f

कान्तिपुर दैनिक २०७२ पुष २७ गते

सम्पादकीय

वैदेशिक रोजगारमा लर्को

मुलुकभित्रै रोजगारीको पर्याप्त अवसर र अनुकूल वातावरण सिर्जना हुन नसक्दा नेपाली युवा कामका लागि विदेश जाने क्रम बर्सेनि बढिरहेको छ। १० वर्षे सशस्त्र द्वन्द्व अन्त्य भएर शान्ति प्रक्रिया सुरु भएयता मात्र ३३ लाख ७६ हजार युवा वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। पछिल्लो आठ वर्षमै काम गर्न विदेश जाने युवाको संख्या दोब्बर भएको छ। २०६४ सालमा २ लाख १४ हजार युवा बिदेसिएका थिए भने गत वर्ष ५ लाख १२ हजार बाहिरिए। बन्द, हडताल र अस्थिरताको क्रम जारी रहेकाले युवा बाहिरिने क्रम अझै बढ्न सक्छ। सरकारले पनि वैदेशिक रोजगारलाई प्रवर्द्धन गर्नेखालका कार्यक्रम चलाइरहेको छ। मुलुकमा भित्रिएको विप्रेषण (रेमिट्यान्स) लाई मात्र हेर्दा वैदेशिक रोजगारमा धेरै युवा जानु राम्रो देखिए पनि समग्रमा मुलुकका लागि हितकर छैन। युवा जनशक्ति काम गर्न बाहिरी देश जाने प्रवृत्तिले मुलुकको उत्पादकत्वमा प्रभाव पार्छ, परनिर्भरता बढाउँछ। वैदेशिक रोजगारीले सामाजिक र मनोवैज्ञानिक समस्या पनि सिर्जना गर्छ। त्यसैले ऊर्जाशील उमेरमा श्रम बेच्न विदेश जाने क्रम बढ्नु चिन्ताको विषय हो।

शान्ति प्रक्रिया सुरु भएपछि नेपालमा लामो समयसम्म राजनीतिक र नीतिगत स्थायित्व हुन सकेन, बन्दहडतालको क्रम चुलियो। उद्योगधन्दा, व्यापार-व्यवसाय प्रभावित भएका छन्। रोजगारीका अवसर पर्याप्त मात्रामा सिर्जना हुन सकेनन्। भ्रष्टाचार र राजनीतिक हस्तक्षेपले व्यापकता पाएको छ। कृषि क्षेत्र व्यावसायिक बन्न सकेन। त्यही कारण नेपाली युवाका लागि वैदेशिक रोजगार आम्दानीको वैकल्पिक माध्यम बन्दै आएको छ। युवाजति विदेश गएपछि उद्योगधन्दा, निर्माणसम्बन्धी लगायतका काममा श्रमिकको अभाव छ। भारतीय नागरिकले हाम्रै मुलुकमा काम गरेर विप्रेषण लगिरहेका छन्। नेपाली परिवारहरू भने खेतबारी बाँझै राखेर परनिर्भर बन्दै गएका छन्। कतिपय युवामा आफ्नो मुलुकभित्र मेहनत नगर्ने तथा 'सानोतिनो' काममा आँखा नलगाउने, तर खाडी मुलुकमा भने ऋण काढेर भए पनि जान मरिहत्ते गर्ने प्रवृत्ति छ भने कतिपय बाध्य भएर बिदेसिएका हुन्छन्। युवाले विदेशमा सिकेको सीप नेपाल फर्केर उपयोग गर्ने उपयुक्त वातावरण पनि बन्न सकेको छैन।

वैदेशिक रोजगार जति लोकप्रियजस्तो देखिएको छ, त्यसभन्दा बढ्ता जोखिमपूर्ण छ। गएका सबैले राम्रो कमाइ गर्न सक्दैनन्, धेरै ठगिएका छन्, कतिपय युवाको ज्यान नै गइरहेको छ। आफ्नै देशभित्र काम गर्ने राम्रो अवसर पाए धेरै युवा यहीं थामिन सक्छन्। त्यसका लागि मुलुकमा राजनीतिक स्थिरता चाहिन्छ, भ्रष्टाचार-घूसखोरी न्यूनीकरण हुनुपर्छ, अनावश्यक राजनीतिक हस्तक्षेप अन्त्य गरिनुपर्छ। उद्योगधन्दा, व्यापार-व्यवसायलाई प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्नुपर्छ। अनावश्यक रूपमा बन्दहडताल गर्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित गर्नुपर्छ।

नेपाल राष्ट्रबैंकका अनुसार २०६५ देखि २०७० सम्म मात्र ४ हजार ४ सय ५१ वटा बन्दहडतालका घटना भए। एक दिनको बन्दबाट १ अर्ब ८० करोडको क्षति हुन्छ। युवालाई पलायनबाट जोगाउन शिक्षा प्रणाली पनि सुधार गरेर सीपमूलक बनाउन जरुरी छ। सरकारले कृषि र अन्य व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि कार्यक्रम ल्याउने गरेको त छ, तर प्रभावकारी बन्न सकेको छैन। सहुलियतपूर्ण ऋण र अनुदान खासै सदुपयोग नभएकाले यसतर्फ ध्यान दिन जरुरी छ। बजार सुरक्षित र भरपर्दो बनाउन आवश्यक छ। उद्योगधन्दाका लागि लगानीको वातावरण तयार गर्नुपर्छ। पर्याप्त उद्योगधन्दा नभएको र कृषिजन्य उत्पादन आयात गर्नुपर्ने अवस्था रहेकाले युवा जनशक्तिलाई व्यावसायिक कृषिमा आकर्षित गराउन सकिन्छ। अहिले मल र बिउ बेलैमा पाउन पनि किसानले संघर्ष गर्नुपर्ने अवस्था छ, उत्पादनलाई बजारमा पुऱ्याउन गाह्रो छ। वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाले वैध बाटोबाट मात्रै वार्षिक करिब ६ खर्ब विप्रेषण नेपाल पठाउँछन्। तर, यो मुलुकको आर्थिक समृद्धिका लागि भरपर्दो स्रोत र समाधान होइन। त्यसैले ऊर्जाशील युवा जनशक्ति बाहिरिने क्रम न्यूनीकरण गर्न सरकारले तत्काल ठोस नीति र कार्ययोजना बनाउन आवश्यक छ।

प्रकाशक

नेपाल राष्ट्र बैंक गभर्नरको कार्यालय, जनसम्पर्क महाशाखा
बालुवाटार, काठमाण्डौं, फोन : ४४१९८०४, Ext.: ३६२
ईमेल : samachar@nrb.org.np, वेवसाईट : www.nrb.org.np

सम्पादक
विभुप्रसाद अर्याल

सम्पादन सहयोगी
सुरेश पन्त
सिर्जना श्रेष्ठ
नवीना ताम्राकार

मुद्रण : अक्सफोर्ड इन्टरनेशनल पब्लिकेशन, अनामनगर, काठमाडौं, *फोन नं.* ०१-४७७०६१३, ४७७०२५३